

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

*«Մի՛ խոռվեցի՜ն սիրտ՜ ձեր,
 եւ մի՛ զանգիտեցե՜ն ...»
 (ՅՈՒՆԻՍԿՈՒԼ ԺԳ. 21)*

Ի՞նչպէս առնել խոռվի՜ն որ Յիսուսինն է, այն պահուն, երբ կը գգայ թէ վերջին իր օրերը կ'ապրի, ու մօտ է ժամը իրեններէն իր բաժանումին: Բաժանումէն աւելի, տագնապէ մը պրկումն է այդ խոռվի՜ն: Հանգրուա՛ն մը, դարձուա՛ծ մը՝ կեանքի համբուն վրայ, հակառակահաս ըլլալու չափ լուրջ ու վնասական: Ան՝ հիմա, հրաշագործ Վարդապետը եւ հոգիները մագնիսող երիտասարդ Գալիլիացին չէ միայն: Այլ, նոյն ատեն, տեսիլքի մը յաւերժացումովը մտազբաւուած առաքեալը. իր Հօր կամքը աշխարհի մէջ իրագործելու իջած Որդին: Որուն հասեր է ժամանակը բաժնուելու իրեններէն: Կարծես նետելու զանոնք կեանքի ծովին, մէյ մէկ ջահերը ըլլալու իր երազին, որդիներուն մէջ աշխարհին: Բայց ի՞նչպէս, վերջին անգամ մը գոնէ, չմտածել անոնց եղածին: Ի՞նչպէս, ուրիշ շատ մը անգամներու նման ու անոնցմէ քիչ մըն ալ տարբեր տրտմութեամբ, չհաւաքել զանոնք, չհանել զանոնք այն շունչին, այն մթնոլորտին, ուր, նոյն ընտանիքին անդամները, նոյն տեսիլքին սիրողները, նոյն հօր զաւակները իբրեւ գգային իրենք գիրենք: Աւելին: Որպէս զի չնուաղէր յոյսը անոնց հաւատքին, երբ աշխարհի ատելութիւնն իսկ լեռնակուտակ փրփրէր անոնց վերեւ եւ անոնց շուրջ: Իրմէ հեռու եւ իրմէ վերջ: Ամբողջ էջեր Յովհաննու Աւետարանի ԺԳ. գլուխէն

սկսեալ, շղթայ-շղթայ կը խորունկցնեն մեր հոգիներուն մէջ հրապոյրը, վեհութիւնը խարտեաշ այն երկնքին, զոր, անօրինակ ու երիտասարդ այս վարդապետը պտտցուց իրեն հետ, Գալիլիոյ հեշտ ու խաղող ծովակէն մինչեւ ալլամերժ ամալները հրեայ լեռնագագաթներուն: Անոնք՝ այդ էջերը, կտակը չեն միայն անցնող վարդապետէն: Անոնք տրտմութիւնները եւ յոյսը կը պատմեն անոր անաւարտ արքայութեան, հեռու աշխարհին: Ու ալիք-ալիք կը նետեն կամարը անոր անմշուշ նայուածքին, որ իր հոգիին պէս, գիտէ տրտմիլ չարամէտ հնարքներէն մարդերուն, բայց չընկրկիլ դժուարութեանց դէմ խաչի համբուն: Ու տուաւ փաստը իր սրտին: Տարիներ շարունակ ապրեցաւ ան իր *խումբին հետ*: Սիրեց անոնց պարզուկ, տաք, միամիտ հոգիներուն տրտմութիւնները, յոյսերն ու յուսախաբութիւնները: Ուզեց որ սիրեն ալ իրար, որովհետեւ կը հաւատար այն զօրութեան, այն թափանցուն ու անմար հուրին, որ հոգիներու հաղորդականութենէն կու գար: Որովհետեւ սիրոյ այդ արարքով միայն Անոր յաւերժական ներկայութեամբը լեցուն պիտի գգային իրենք գիրենք: Եւ իրենք, խումբով, ու հաւասար ջերմութեամբ, պիտի ապրէին Անոր հոգիին մէջ – «Դուք յիս եւ ես ի ձեզ» վստահ՝ թէ իրենք իրենց ձեռքերովը պիտի յիորտակէին այլեւս, սիւները իրենց

երագին, իրենց շենշող հոգիներուն: Ու տարիներ շարունակ, իր այդ ըղձամփին հետ, ան խօսեցաւ անոնց՝ այն կեցուածքէն որ իրենցը պէտք էր ըլլար, անցնելու համար աշխարհի մէջէն, ու մարդերու *վկայութիւններուն հովէն*: Հաւատքն էր փնտռել ամէն մէկուն մէջ ինքզինքին նկատմամբ. եւ անկեղծութեան պահանջքն էր շեշտել զգացումներուն, մտածումներուն եւ գործերուն մէջ անոնց կեանքին: Իսկ հիմա, երբ գիտէ թէ բաժնուի պիտի իրեններէն, ու միւսակ մնան պիտի անոնք բաց ծովուն, խղիւն ձայնը լոնցուցած աշխարհին դէմ (խոստանալով հանդերձ Հոգին զրկել իր փոխարէն), ուրիշ տրտմութիւն մըն է որ կը նստի իր հոգիին ալիքներուն:

Պիտի գիտնա՞ն իրենց կեցուածքը ունենալ *տազնապին դէմ*:

Բայց գիտե՞ն թէ ինչ է տազնապը: Գիտե՞ն թէ ատիկա նակատագրական այն պահը, այն վիճակն է, որմէ ետք, կա՛մ խորտակուած եւ կա՛մ փրկուած դուրս պիտի գան կեանքին: Սուղի գնելով իրենց գոյութիւնը: Գիտե՞ն թէ նոր ապրելակերպի մը հանգրուանին են: Նոր կենցաղի, տարբեր ըմբռնումներու անհրաժեշտ որդեգրումին դիմաց: Ու այդ է բուն տազնապը: Որ, կեանքի որեւէ մէկ կողմէն, որեւէ մէկ երեսին վրայ կրնայ յայտնուիլ, կրնայ կրկնուիլ: Բայց դիմաւորել պէտք է զայն:

Ուրկէ՞ գիտնային թէ քաղաքացիական կոչուող միտքներուն տազնապը կայ, քաղաքական խնդիրներ հանգոյցը երբ կապեն այն յարաբերութիւններուն, որոնք կը ստեղծեն նոր պայմաններ, նոր վիճակներ, նոր կարգ ու սարք: Թէ՛ այս նոր ըմբռնումները, աշխարհայեացքները յաճախ հիմքներուն ժխտումը բերելով սեղանի, ընկերային ալ տազնապներ լուծումի կը հանեն: Ուրկէ՞ իմանար իրենց բոսիկ իմացականութիւնը, թէ նոր

վարդապետութիւններու, նոր ճշմարտութիւններու յայտնութիւնը իր խոր հետեւանքները ունեցած է միշտ կրօնական, գիտական մարգերու վրայ: Ու տակաւին, թէ մարդկային կեանքի պատմութիւնը մեզ կը դնէ երկար շարքի մը դիմաց տնտեսական, մշակութային, ֆիզիքական, բարոյական տազնապներու, թէ՛ անհատներու եւ թէ խումբերու եւ ընկերութիւններու կեանքին վերի-վայրումով: Բայց ամենէն խռովիչը անոնց միամտութիւնն էր, չտեսնելու չափ իրենց հոգիներուն իջնալիք խորունկ ցաւը՝ քիչ օրեր յետոյ, անակնկալներու պէս, գիշերներու պէս հասունցող:

Սակայն, գիշերներուն ալ հսկող իրենց վարդապետը թափանցումը ունէր գալիքներուն: Եւ ահա, տրտում իր հոգիին քաղցրութեամբ, ան կը բանայ անոնց նայուածքը գալիք խռովներու մութերուն դէմ: Բաժանումը առաջինն է իրենց հոգիներուն իջնալիք խորունկ ցաւին: Բայց ամենէն տանելին գուցէ: Քանի որ ժամանակը, մոռացումին մշուշը, նոր աշխարհներ, նոր հետաքրքրութիւններ, կրնան այդ այրուցքը մեղմել: Ու քաժանումին պարապը, օր մը, լեցուած կը գտնեն ուրիշ ներմակ ամպերով: Բուն տազնապը անկէ յետոյ է: – Վարանքը: Տատամսիլը ընտրութեան մէջ: Դառնա՞լ հին օրերուն, թէ քալել այս երագին ետեւէն, նոր օրերու յաւիտեաններով. հակառակ ամէն կողմէ լսուող փուլզումի, անստուգութեան, սարսափներու հեւքին ու կանչներուն: Ուրանա՞լ ինչ որ դարեր փոխանցեր էին իբրեւ ցեղի ձայնին անհրաժեշտութիւն, պապեմական ժառանգութիւն, հաւատալիք: Դեռ՝ թաղե՞լ ինչ որ միւս կողմէ ձայնն էր իրենց քնազդներուն, մարդկօրէն ակնկալութիւններուն: Զգե՞լ հանգիստը, ու մտնե՞լ պայմաններուն ներքեւ նոր այս ապրելակերպին. եթէ ոչ՝ մնալ արդէն իսկ

իր նամբան գտած առուին մէջ, իրենց ունակութիւնները կրկնող մարդոց եւ կեանքին հետ: Ու չխրտիլ, «գուր տեղը չյոգնիլ»: Բայց տակաւին, արդեօք խաբուած պիտի չըլլայի՞նք իրենք: Բայց տակաւին, պիտի չզոյջայի՞նք այս ուրացումներուն համար: Այնպէս ինչպէս անապատին մէջ, Իսրայէլ, Եգիպտոսի սոխն ու սխտորը ցանկաց: Ահա վարանքը: Ահա հաշիւները, որոնք ետեւ ետեւի երբ գային դիզուիլ իրենց մտածումին կամբքակին, անտարակոյս որ մէյ մէկ շուարուն, խորտակուած հոգիներ պիտի դառնային իրենք: Ընկնուած: Սարսափուն: Տրտում: Ու լինու:

Այդ պատճառաւ իսկ, հմայով լեցուն անոնց վարդապետը, իր տրտմութիւնները պատմութեամբ, իր հոգիին կորովը իր քառերուն մէջ, փառաբանքի խօսքեր ունի անոնց, զորս իր գաւակները կ'անուանէ: Մինչեւ այն ատեն իր քարեկամներն էին, գաղափարի ընկերները: Անկէ յետոյ ժառանգորդները պիտի ըլլան իր երագին: Իրեւ իրենցը պիտի կրեն զայն իրենց հոգիներուն մէջ, թէ իսկ աշխարհի հզօրները յաջողին քաժան-քաժան ցրուել զիրենք չորս ծագերուն: Ու յիշէ պիտի ամէն մէկը իրենցմէ, հանդարտ ու թափանցուն շեշտերն Անոր քառերուն – «Մի՛ խռովեսցիս սիրտք ձեր եւ մի՛ գանգիտեսցեն»: Ի՛նչ միջիթարութիւն պիտի ըլլայ յիշատակը այս գիշերուան, երբ ծովերով ու լեռներով իրարմէ հեռու, ամէն մէկը հալածուած, կալանաւոր, ստիպուած ըլլան իրենց անձին գոհը բերել նոյն երագին յաւերժացման:

Ամենէն լուրջ եւ ինքնավստահ կեցուածքն է որ կու տայ անոնց:

«Մի՛ խռովեսցիս սիրտք ձեր ...»

Սի՛րտը խռովել:

Որեւէ կարգէ տագնապի մը առաջին ցունցն է ատիկա: Շէնքը սարսելը: Բայց արագ անդրադարձով մը թոյլ պէտք չէ տալ ընկնուելու այդ յարձակումէն: Ատիկա

փայլաւոր պիտի ըլլայ ներքին կորովին, հոգիին թափուն բայց գործօն ուժերուն: Ու ենթական քաժնուած պիտի գտնէ ինքզինք իր դէմ: Ձխռովել սիրտը, դիմակալել կարենալու համար իրողութիւնը, նանչնալու համար բնոյթը անակնկալին: Ճիշդ ինչպէս բնագոյական իմաստութեամբ մը մարդիկ կամ կենդանիներ կ'ամփոփուին, կը կծկուին, կարծես կը նահանջեն, վտանգի մը դիմաց, բայց իրապէս հեռանալու համար է տագնապէն, խաղաղ սրտով դիտելու եւ դարմանելու համար վտանգին առաջին ցունցը: Ձխռովել՝ սիրտը: Ամուր պահել կեդրոնը կեանքին: Զգուշանալ իրարանցումի մատնելէ կարգը, գործունէութիւնը այդ կեդրոնի շարժումներուն: Բայց նաեւ չվախնալ աչք աչքի նայելէ անծանօթին, անոր բուն իսկ եղածը ըմբռնելու թափանցողութեամբ: Վախը, հոգեբանական իր բոլոր հետեւանքներով, թշնամի – քարեկամ մըն է մարդուն հոգիին մէջ խրտոյ: Նայուածքին մշուշ ցանող: Երեւոյթները, իրողութիւնները մեծ համեմատութիւններու հանող: Առնել զայն փին մէջ, տէրը դառնալ է լուսաւոր գիտակցութեան: Վերագտնել է նախկին վնասակարութիւնը, պայծառութիւնը կամքին: Թոյլ չտալ է ներքին համոզումներուն տատանիլ սպառնալիքներէն այս աշխարհի նարայիկներուն: Այսպէս ահա կը փանդակուի իրական ու տիրական յատկանիշը մարդու դիմագիծին:

Անհրաժեշտը այն կեցուածքն է, այն թափանցումը, դրապէս ձեռք առնուած այն գործը որ պայմանաւոր չէ նեղ, անհորիզոն ժամանակով: Որ, իրենք իրենց հագիւ բառող մարդերուն չափանիշերով չէ մտածուած, ձեռնարկուած: Որ, գիտէ մանաւանդ իր արհամարհանքը խոր ակօսել երեսն ի վար ամէն շարժում հեզմանքով դիմաւորող, իրենց այսօրը, իրենց ներկայի հանդիմները ապրող, ու միայն զանոնք գոհացնող ծանծաղ հոգիներուն: Մօրուտ

վայրերու մէջ բնակող միջատներու պէս, տակաւ իրենց լնացումին վարժուող, համակերպող, անոնք պիտի չվարանին այդ նախնախուտէն ծծել պատրանքը իրենց երջանկութեան: Եւ այս՝ վտանգը չէ անհատներուն միայն: Այլ նաեւ՝ խմբակցութեանց: Ի՞նչ է արժէքը այն կազմակերպութիւններուն, որոնք ուրիշի մը ժխտումին մտահոգութեամբը գոյութեան են ելած: Անոնք իրենք գիրենք դերին մէջը դրած պիտի ըլլան ֆաղափներէն, կեանքէն ու մարդերէն հեռու, ամայութիւններու վրայ շինուած այն խրամներուն, պատսպարաններուն, որոնց գործը թշնամի ուժերու յարձակումի շրջանին միայն կեանքի կու գայ: Միւս ժամանակներուն, երբ չկայ հակառակորդ ուժը, որուն ժխտումին համար կան իրենք, լուծած ու անգործ, յուսահատօրէն պիտի սպասեն նոր յարձակողականներու, ֆանի որ այդ է ամբողջ նպատակը իրենց գոյութեան: Եւ կամ, իրենցը չեղող նպատակներ պիտի իւրացնեն, ընկերային մեքենան որեւէ տեսակի շարժումի մը մէջ դրած ըլլալու մտահոգութեամբ, որպէս զի գոյութեան իրաւունք ունենան:

«Մի՛ խռովեցին սիրտք ձեր եւ մի՛ գանգիտեցնեն ...»:

Անխուսափելի են անակնկալները կեանքին: Մանաւանդ կենսաւոր, ահող, ժամանակին, շրջապատին պայմաններուն ու խաղերուն ենթակայ ամէն էակի կամ կազմակերպութեան: Որ, ինքզինք պիտի գտնէ վտանգաւոր այն կացութեան դիմաց, որուն տագնապ անունը կու տանք: Բայց իրենց գոյութեանը գիտակից, իրենց կարողութիւններուն տէր եղող, իրենց գործելուն, ապրելուն մէջ արժէք տեսնող, երկնային գոյութեան մը, իմաստութեան մը վախճանական նպատակներուն իրենց մասնակցութեան քաժինը զգացող անհատներ եւ հաստատութիւններ, չեն կորսնցներ հաւասարակշռութիւնը իրենց

կենցաղին, նորօրինակ ցնցումներու եւ շուարանքներու դիմաց: Նպատակ, ուղղութիւն, երազ, խանդավառութիւն, նուիրում, անհրաժեշտ տարրեր են, կենսունակ պահելու համար հոգին նամբաներուն վրայ կեանքին: Ի՞նչ է արդէն դժբախտութիւնը ֆիզիքապէս կամ հոգեպէս անձնասպան ըլլալ փորձողներուն: Կարենային անոնք, ճգնաժամային այդ պահերուն, կրկին գտնել կորսնցուցած իրենց երազը, ու գրկել զայն խորունկ ըզմանքով իրենց նայուածքին, ու կախել զայն, կրկին, իրենց հոգիին վերեւ, կեանքը տարբեր պիտի ըլլար իրենց համար: Ի՞նչ է յուսահատօրէն անդարձ մոլութիւնը իրենք գիրենք գինետուններու պէս անկիւններու մէջ մաշեցնող, իրենց գոյութիւնը մոռցող անկեալներուն ...: Մինչեւ իսկ արցունքը պզտիկներուն, իրենց համար անբացատրելի եղող երեւոյթներու դիմաց: Անկարողութիւնը, անգործութիւնը, լուծութիւնը չէ՞ անոնց հոգիներուն: Դեռ՝ տարբե՞ր է վիճակը ծնողներուն, որոնք ընտանիքին պատիւը անաղարտ պահելու մտահոգութեամբ կը սարսափին աշխարհի մարդերէն: Ու խորհուրդ կու տան փախչիլ վտանգին առջեւէն: «Տեղ տուր, կ'ըսեն, չարին:» Ու կը լռեն: Գիտնային անոնք թէ, վախի սպառնալիքի, սարսափի ուրուականին ներքեւ պահել հոգին, կորզել է անձնականութիւնը, ձեռնբերելութիւնը անհատին: Ուղղակի սպաննել է հոգին, անբանացել է բանաւորութիւնը մարդուն: Մղել է զայն կեղծաւորութեան, ստախոսութեան, նենգամիտ հնարքներու դիմելու անկանգնելի հոգեվիճակին, խորտակումին: Եթէ անդրադառնային ասոր, բոլոր այն մեծերը, տարեցները, ընտանիքներուն, ընկերութիւններուն, որոնց խնամքին մեծնալիք, կազմուելիք հոգիներ կան յանձնուած, թերեւ տարբեր հոգիով մօտենային երեւոյթներուն: Պիտի գիտնային

որ կեանքը անգործութիւն չէ: Մանաւանդ տագնապներու դէմ: Հոն է ամենէն աւելի որ անհրաժեշտօրէն կը պահանջուի ունենալ կերպ մը գործելու, տեսակէտ մը կեանքը ըմբռնելու եւ ապրելու, զգացում մը, հեռագգայութիւն մը երեւոյթներու արժէքներուն թափանցելու: Ու ասոնց ստացումին, իւրացումին համար անհրաժեշտ է երբեմն ձեռքազատել ինքզինքն առօրեայի տաղտուկներէն: Հեռու մնալ օրերը սպանող սովորական, խնդրուած հոգերէ, կեանք աղմուկներէ: Նետել ինքզինքն գիշերներուն, երկինքներուն ծոցը: Ապրիլ խաղաղութիւնը, մենութիւնը, հեռու անդորրութիւնը աստղերուն: Ըլլալ յանախ ինքզինքին հետ, հեռաւոր, մենաւոր, ու դիտել նայուածքիդ դէմ երկարող մարմինը շրջապատիդ, աշխարհին: Այս՝ ամենէն իմաստուն կերպն է դիմագրաւելու համար անակնկալները կեանքին: Այսպէս աւելի ապահով պիտի թափանցուին, պարզուին մութերը հոգիի անդռնամանքներուն:

Ճիշդ այս կեցուածքն է որ, վերնատան սեղանին շուրջ, Յիսուս կու տայ իրմէ սիրուած այդ խումբին: Իր բառերը կը լրջացնեն նախ նայուածքները անոնց գուարթ միամտութեան: Չեն կրնար իրենց զգացումները հաշտեցնել Անոր մտածումներուն: Բայց ան ուղղակի կ'ըսէ անոնց, թէ ուրախ պէտք է ըլլան իրենք, իր այս բաժանումին համար: Որովհետեւ այդ էր կամքը Հօր, որուն բարութեանը ոչ մէկ անգամ կ'ասկածեցաւ, թէեւ տառապանքներ չպակսեցան իր հոգիին

մէջ: Ուրախ պէտք է ըլլան, որովհետեւ ատով իրենց բուն իսկ անձնականութիւնը պիտի գտնեն ու կերտեն: Հոգ չէ թէ տրտմութիւնը անձուկն ըլլայ իրենց հոգիներուն: Այդ բաժանումը գիրենք պիտի դնէ պրկումի մը մէջ՝ իրենց տարտղնուած կարողութիւնները միակ նպատակի մը ծառայեցնելու – հոգիներու ազնուացումով, բարձրացումով – այսինքն խաղաղ ու ահուն երկինքներու արքայութիւնը իջեցնելու: Պիտի լոյսին հանէ ինչ որ թափուն, դեռ չբացուած ճառագայթներն են իրենց ետ հրուած, մենաւոր ու քեղմնաւոր գիշերներուն: Այս բաժանումը գիրենք բանալ պիտի աշխարհին դէմ, աւելի հասուն, աւելի գիտակից, աւելի գործօն քան կրաւոր, երկնչոտ, անտարբեր: Ու այսպէս անոնք աւելի մօտեան պիտի իրենց երագին:

Ու կ'աղօթէ Յիսուս իրենցներուն համար:

Իր աղօթքներուն ամենէն սրտայայտը:

Կարգալ այդ էջերը, ապրիլ է խաղաղութիւնը տարբեր այդ աշխարհին, ուր հոգիիդ տառապանքներուն մէյմէկ փաղցրութիւններու իբրեւ կը նայիս: Որովհետեւ հոգիներու այդ արքայութեանը մէջ միայն իրական է, հրաշքի պէս եղող այս աննիւթ փաղցրութիւնը: Եւ Յիսուսի այդ աղօթքը, հրաշալի այդ արքայութեան կը կանչէ փոյր-հոգիները այդ երագով փաղցրներուն, ինչպէս նաեւ տառապողներուն, սիրողներուն, հաւատացողներուն:

Թ. Ա. Մ.